

ALEX WINTER: ZAPPA

Zappa-figura

DÉRI ZSOLT

A BILL & TED FILMEK VIGYORI ROCKERÉNEK HAT ÉVEN ÁT KÉSZÜLT DOKUMENTUMFILMJE A XX. SZÁZAD EGYIK LEGNAGYOBB AMERIKAI ZENESZERZŐJÉRŐL.

Az 1965-ös londoni születésű, de a hetvenes évektől Amerikában nevelkedő Alex Winter a pályáját Broadway-gyerekszínészként kezdte, majd a nyolcvanas évtized végén *Az elveszett fiúk* című vámpírmozival meg a Keanu Reeves társaságában forgatott *Bill és Ted zseniális kalandja/Bill és Ted haláli túrája* fantasztikus vígjátékszériával futott be. Ez utóbbiban Keanuval egy gitáros párost alakítanak, akiknek zenéje egyesíti az univerzumot, miközben valódi zenészek (Taj Mahal, a Tubes, a Go-Go's, az E Street Band, a Faith No More és a Primus tagjai) is bohóckodnak mellettük kisebb szerepekben. Alex idővel rendezőként lett aktívabb, a korai Red Hot Chili Peppers-klípektől a tévés munkákon át a 2010-es években már dokumentumfilmekre szakosodott mindenféle aktuális témákkal (Napster, *deep web*, *bitcoin*, *blockchain*, Panama-akták stb.).

2020 második felében három filmmel is jelentkezett: a három évtized

után elkészült *Bill és Ted – Arcra a zenébe* trilógiazárójában újra Keanu Reeveessel gitározott és bolondozott színészként (ezúttal olyan zenészsereplők mellett, mint Dave Grohl vagy a rapper Kid Cudi), *A showbiznisz gyermekei* című HBO-riportfilmjében a gyerekszínész-karrieresötét oldalára koncentrált (13 évesen ő maga is molesztálás áldozata lett, de ezt a narráción kívül hagyta), *Zappa* című dokumentumfilmjében pedig a legendás amerikai zeneszerző-szövegíró-gitáros-énekes-producer-filmes-aktivista Frank Zappa (1940–1993) élettörténetét tekintette át.

Alex Winter még 2014-ben kereste meg a muzsikus özvegyét, Gail Zappát, és sikerült meggyőznie a családot, hogy egy igazi karrierösszegző dokumentumfilm kedvéért engedjenek neki korlátlan hozzáférést az óriás archívumhoz, a Laurel Canyon-i családi rezidencia pincéjében Frank által pedánsan felhalmozott szalagokhoz, videókhoz és feljegyzésekhez.

Winter szemében Zappa nem csak egy rock sztár, hanem „egy korszak társadalmi, politikai és szexuális kultúrájának vezérfigurája, vicces és nagyszerű művésze”, az ellenkultúra ugyanolyan konfrontatív-kritikus-szatirikus szabadságharcos hőse, mint a *Bill és Ted* széria időutazó mentorát játszó szabadszájú *stand-up* komikus George Carlin (1937–2008). Az interjúalanyok közt a 2015-ben elhunyt Gail mellett megszólal Alice Cooper, a *groupie*-királynő Pamela Des Barres és Steve Vai is (aki az egyik *Bill és Ted* moziban is gitározott), de a *Zappa* film

legnagyobb fegyverténye, hogy a hatalmas öndokumentációra építve néhány inzertfelirat kivételével lényegében magát Frank Zappát tudta megtenni saját személyes története narrátorává, ahogy az apja 8mm-es kamerájával készült mozgóképektől kezdve kibontakozik az avantgárd komponista Edgard Varèse-nek és a gimnáziumi haver Don Van Vliet (Captain Beefheart) társaságában hallgatott *rhythm and blues* lemezeknek a hatása alatt indult eklektikus munkamániás zenészkarrier: a börtönbüntetést hozó merész stúdiófelvételek, a Mothers Of Invention együttes kalandjai, a turnék közben összeszedett nemi betegségek, a Beatles-extagokkal közös produkciók, a szürreális *200 Motels* mozifilm, a lemezcégekkel és cenzúrapárti washingtoni politikusefelekkel való csatározás, a szenátusi meghallgatás, a fiatalságot szavazásra buzdító kampány, a *Valley Girl* viccdal slágerlistára jutása, a kései Synclavier-kompozíciók, az 1992-es utolsó frankfurti vezénylésekig és a már súlyos betegen adott utolsó tévéinterjúkig.

A dús filmben akadnak karrieren belüli aránytévesztések, zavaró ugrások/kihagyások, sőt konkrét tévedések is (a Warner kiadónak 1977-ben egyszerre leadott négy albumról szóló sztori közben például az 1976-os *Zoot Allures* borítóját is mutatják), de a magyar nézők leginkább azt nehezményezhetik, hogy a szovjet katonák kivonását ünneplő csehszlovákiai és magyarországi rendezvényeken való Zappa-szereplések közül az utóbbi nem kap említést sem: a film a prágai Sportovní Hala színpadán adott fellépést mutatja be utolsó közönség előtti gitározásaként, pedig arra néhány nappal később a Budapesti Búcsún került sor a Tabánban 1991. június 30-án Szakcsi Lakatos Béla, Babos Gyula, Egri János és Kőszegi Imre kíséretében. Cserébe viszont kapunk helyszíni feltüntetése nélkül bevágva egy csodás tíz másodperces kis jelenetet, ahogy Frank Zappa a Vörösmarty téren áll a tömegben, és a magyar néppel együtt hallgatja a térzenét.

ZAPPA (Zappa) – amerikai, 2020. Rendezte és írta: Alex Winter. Kép: Anghel Decca. Zene: John Frizzell. Gyártó: Trouper Productions / Zipper Bros Films. Forgalmazó: Pannónia Entertainment. Feliratos. 129 perc,

„Hallgatja a térzenét”

